

DP JAKOBSDALSVÄGEN BEDÖMNING AV KONSEKVENSER PÅ KULTURMILJÖN

2025-01-31
Johannes Kruusi

Innehållsförteckning

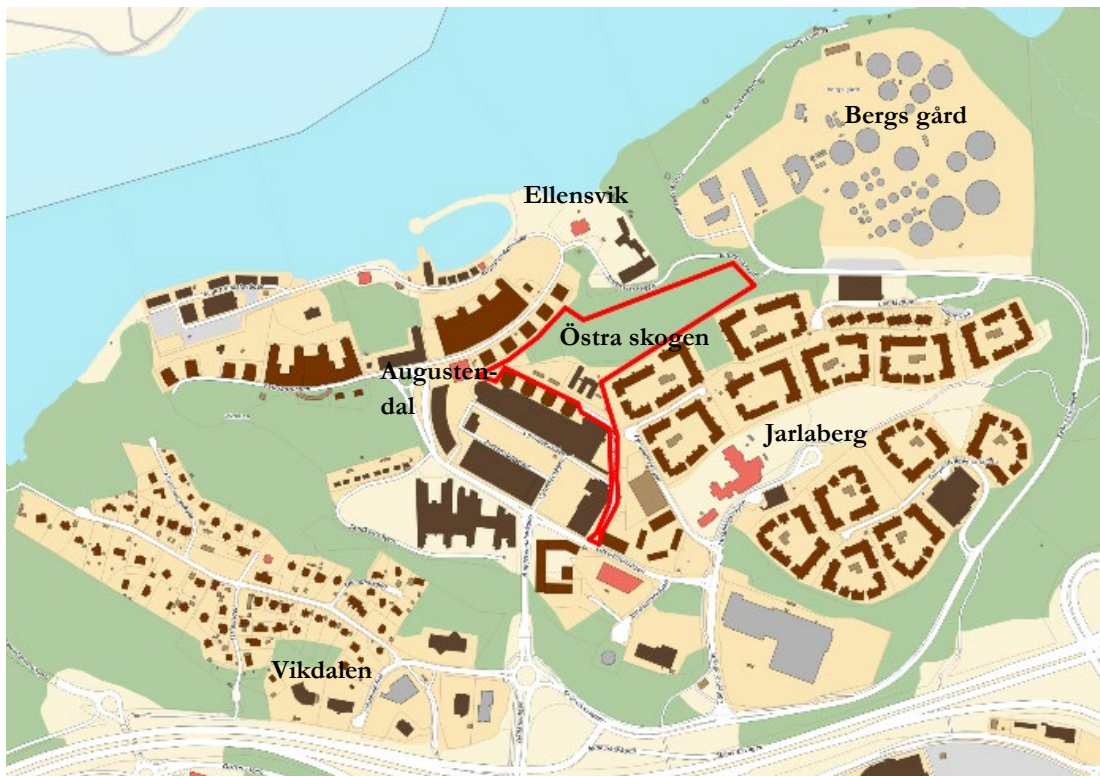
1.	Bakgrund och förutsättningar.....	2
2.	Metod för bedömning av känslighet och konsekvenser	3
2.1.	Känslighetsbedömning.....	3
2.2.	Konsekvensbedömning	4
3.	Förutsättningar.....	6
3.1.	Riksintresse för kulturmiljövård.....	6
3.2.	Lokalt intresse för kulturmiljövård.....	13
3.3.	Andra omgivande bebyggelsemiljöer, utan utpekade kulturvärden	14
3.4.	Detaljplaneprogram för Nacka strand.....	16
3.5.	Antagna detaljplaner med påverkan på kulturmiljön i området.....	17
4.	Förslaget.....	17
4.1.	Fotavtryck	17
4.2.	Volymer och gestaltning	18
4.3.	Garage.....	21
4.4.	Naturmarken och östra skogen.....	21
5.	Kulturmiljöns känslighet och tålighet	21
5.1.	Skärgårdsmiljön.....	21
5.2.	Sommarnöjesmiljön	22
5.3.	Jakobsdalsvägen och närmiljön	23
6.	Konsekvensbedömning	25
6.1.	Studerade vyer	25
6.2.	Påverkan	30
6.3.	Effekter	30
6.4.	Konsekvenser.....	33
7.	Risk för påtaglig skada	34
8.	Rekommendationer för att minska påverkan.....	34
9.	Kumulativa effekter på riksintresset.....	36

I. Bakgrund och förutsättningar

Planområdet för detaljplan Jakobsdalsvägen omfattar ca 5 ha. Det ligger i östra Nacka strand och gränsar till övrig bebyggelse i stadsdelen samt mot Bergs oljehamn i öster. Området är ett av utpekade utbyggnadsområden i detaljplaneprogrammet för Nacka strand som antogs av kommunstyrelsen i juni 2014 och ligger i linje med översiktsplanen Hållbar framtid i Nacka och dess stadsbyggnadsstrategier där Nacka strand är en del i utvecklingen av västra Sicklaön.

Planområdets läge i östra Nacka strand på Sicklaön. Karta Nacka kommun.

Planområdet ligger i östra Nacka strand. Planområdets angränsning är preliminär. Karta Nacka kommun

Projektets övergripande syfte är att, i enlighet med detaljplaneprogrammet, skapa en tät, blandad och levande stadsdel, ett sammankopplat och integrerat stadsrum, attraktiva och kvalitativa rekreativmiljöer samt att Nacka strand ska vara en stadsdel med stark identitet och en egen attraktionskraft. Projektet ska vidare beakta befintliga kulturmiljöer och påverkan på riksintressen.

Projektet är i ett tidigt skede med ett bebyggelseförslag som kan bearbetas. Planområdet avses utöver den nya bebyggelsen även omfatta grönområden i den så kallade Östra skogen och en koppling mellan Jakobsdalsvägen och skogen. Hur stort område av skogen som ska ingå i detaljplanen ska beslutas först i det slutliga planförslaget.

Rapporten bygger vidare på tidigare gjorda utredningar där de viktigaste är:

- känslighets- och tålighetsanalysen för planprojekten i Nacka strand som togs fram under 2023 (*AU Kulturmiljö: Kulturmiljöutredning, Känslighet- och tålighetsanalys av detaljplaner i Nacka strand, 2023-05-26*).
- bedömningar av tidigare planprojekts kumulativa effekter på riksintresset, exempelvis (*Bedömning av kumulativa effekter på riksintresset för kulturmiljövård Stockholms farled och inlopp, Detaljplan för Berget, västra Nacka strand, 2023-11-23*).
- PM om förhållningssätt för hantering av riksintresset Stockholms farled och inlopp i området kring Svindersviken. (*Förhållningssätt för hantering av riksintresset Norra Sicklaön och norra Saltsjö-Boo -Ähvik -Vaxholm-Oxdjupet -Lindalsundet-Norra Värmdölandet, även kallat Stockholms farled och inlopp (AB 51, 58) i området kring Svindersviken, 2022-01-17*).

Rapportens fokus ligger i konsekvensbedömningen av det aktuella planförslaget. För områdets kulturhistoriska sammanhang med historik och bebyggelseutveckling samt annan bakgrundsinformation hänvisas till de tidigare utredningarna.

2. Metod för bedömning av känslighet och konsekvenser

2.1. Känslighetsbedömning

Känslighetsbedömningen bygger dels på analyser av ett antal vyer mot östra Nacka strand eller inom planområdet, dels på platsanalyser inom planområdet. Här analyseras risken att de utpekade värdena förvanskas eller minskar vid ändring eller tillägg. Bedömningen klargör kulturmiljöns möjlighet att ta emot nya inslag utan att dess kulturhistoriska karaktär eller värde påtagligt förändras.

Känslighetsbedömningen utgår från de tidigare identifierade värdebärande karaktärsdragen i landskapet, som i sin tur är knutna till den kulturhistoriska utvecklingen och de verksamheter som funnits i området. (*AU Kulturmiljö: Kulturmiljöutredning, Känslighet- och tålighetsanalys av detaljplaner i Nacka strand, 2023-05-26*).

Vägledande i arbetet har varit de kriterier för känslighetsbedömning som Riksantikvarieämbetet arbetat fram inom metodutvecklingsprojektet Kulturmiljöers känslighet (RAA: *Kulturmiljöers känslighet*, 2019):

1. Värden som är knutna till uttryck för en avgränsad period, kan vara känsliga för dominerande nutida tillägg.
2. Landskap som är präglade av utveckling av en viss verksamhet eller aktivitet över tid, kan vara känsliga för tillägg som saknar samband med verksamheten eller aktiviteten.
3. Uttryck som återspeglar olika tiders kontinuerliga nyttjande av en viss plats, kan vara känsliga för tillägg som förändrar eller bryter mot platsens specifika förutsättningar och egenskaper.

2.1.1. Utgångspunkter

Alla tre kriterier har relevans i detta projekt:

- Avgränsad period: Sommarnöjesmiljön - vid anläggande av sommarböjerna eftersträvades ett ”orört” landskap där villorna var insmugna i grönskan. Den ”orörda” karaktären är ofta svår att förena med nutida tillägg, exempelvis storskaliga flerbostadshus.
- Utveckling av verksamhet över tid: Industrimiljön - När området förnyades för kontorsändamål var det ett steg ifrån den ursprungliga industriella verksamheten. När många av husen nu byggs om för bostäder så innebär det ett ytterligare steg.
- Kontinuerligt nyttjande: Skärgårdsmiljön - skärgårdslandskapet genomsyrar hela landskapsområdet och bygger upp förutsättningarna för platsen/landskapet, bebyggelsen har allt som oftast anpassats till skärgårdslandskapet. Tillägg som inte anpassas genom placering, volymhantering, undvikande av storskaliga markingrepp m.m. är därmed känsliga.

2.2. Konsekvensbedömning

2.2.1. Påverkan, effekter och konsekvenser

- Påverkan är den planerade förändringen.
- Effekten är en bedömning av vad påverkan innebär för områdets identifierade kulturmiljövärden. Exempel på effekter är förstärkning, försvagning, förvanskning, försvinnande o s v. Effekter värderas i små, måttliga, stora.
- Konsekvensen är en sammanvägning av värdet och den aktuella effekten. En central frågeställning är vad som händer med möjligheterna att förstå de grundläggande motiven för riksintresset.

2.2.2. Graden av konsekvenser

2.2.2.1. Små

Små negativa/positiva konsekvenser uppkommer när ett lågt värde får liten effekt genom att värdet försvagas eller förstärks i viss utsträckning. Liten negativ/positiv konsekvens kan även uppkomma genom små förändringar av ett högre värde.

2.2.3. Måttliga

Måttliga negativa/positiva konsekvenser uppkommer när ett måttligt värde får måttliga effekter genom att värdet försvagas/förstärks så att det blir svårare/lättare att få kunskap om eller förstå den kulturhistoriska företeelsen. Måttlig negativ konsekvens kan även uppkomma för ett lägre värde som försvinner helt eller ett högre värde som försvinner delvis.

2.2.4. Stora

Stora negativa/positiva konsekvenser uppkommer när ett stort värde får stora effekter genom att värdet försvagas/förstärks påtagligt. Stor negativ konsekvens kan även uppstå om ett stort värde försvagas eller försvinner så att miljön inte längre är kännetecknande för den kulturhistoriska företeelsen.

2.2.5. Konsekvensbedömning

Konsekvensbedömningen utgår från Riksantikvarieämbetets handbok för riksintressen (2014). Ett av handbokens centrala avsnitt handlar om kulturmiljöns läsbarhet. Det vill säga hur väl miljön fortsättningsvis kommer att karaktäriseras av eller återspegla det riksintressanta sammanhang som ligger till grund för utpekandet. I denna bedömning är utgångspunkter påverkan på miljön som helhet samt påverkan på enskilda objekt som har betydelse för den riksintressanta kulturmiljöns läsbarhet.

Relevanta frågor för bedömningen har varit:

- Vad försvinner? Försvinner enskilda objekt, strukturer eller funktionella och visuella samband som är viktiga för läsbarheten av kulturmiljön?
- Vad tillkommer? Tillkommer något som påverkar skala eller karaktärsdrag på ett sätt som minskar läsbarheten? Tillkommer något som ökar läsbarheten?
- Är påverkan visuell? Påverkas siktlinjer, skala, sammanhang, rumslighet eller andra aspekter som är viktiga för att förstå och uppleva kulturmiljön?
- Är påverkan funktionell? Påverkas funktion, rörelsestråk, vägstruktur eller andra förutsättningar som är viktiga för att kunna bruka, förvalta och röra sig i kulturmiljön?
- Är påverkan direkt? Är det troligt att åtgärden kan komma att följas av andra åtgärder med negativ inverkan?
- Är påverkan indirekt? Finns det risk för att åtgärden på sikt minskar möjligheten att bruka och förvalta kulturmiljön?

3. Förutsättningar

3.1. Riksintresse för kulturmiljövård

Detaljplanen berör ett område inom riksintresse för kulturmiljövård, Stockholms farled och inlopp [AB 51, 58]. Detta riksintresse omfattar ett stort landskapsavsnitt inom flera kommuner. En kulturmiljö av riksintresse speglar särskilt väl skeden, händelseförlopp eller verksamheter av vikt för landets och områdets kulturella, politiska, sociala, religiösa eller tekniska utveckling. Riksintresset innehåller fysiska uttryck som stödjer den utvalda berättelsen och ger särskilt goda möjligheter till upplevelser, kunskap och förståelse för den kulturhistoriska utvecklingen.

Nedan är ett utdrag ur riksintressebeslutet. Motiveringstexten är återgiven i sin helhet. Uttryck för riksintresset är utvalda delar som bedöms ha relevans för detta projekt. Markeringen [...] indikerar bortsorterad uttryckstext. Uttrycken är indelade på samma sätt som riksintressebeslutet är upplagt; i en övergripande del för hela riksintresset samt i tematiska delar som specifikt rör Nacka kommun.

3.1.1. Motiv

Farledsmiljö utmed inloppet till Stockholm via Vaxholm, som visar skärgårdens betydelse för huvudstadens sjöfart, livsmedelsförsörjning och rekreationsliv, som speglar levnadsbetingelserna för innerskärgårdens befolkning och dess behov av färdstråk till staden alltsedan medeltiden, och som berättar om Stockholms utbyggnad och försvarsansträngningar med tillhörande samhällsbildningar. Här kan levnadsförhållandena för olika sociala skikt utläsas, liksom utvecklingen inom industri, transportteknik, försvar och arkitektur. (*Farledsmiljö, kommunikationsmiljö, kust- och skärgårdsmiljö, fästnings- och skansmiljö, befästningssystem, militärmiljö, småstadsmiljö, industrimiljö, sommarnöjesmiljö.*)

3.1.2. Uttryck

3.1.2.1. Skärgårdsmiljö

Sprickdalsbetonad skärgårdsterräng som speglar skärgårdsbefolkningens levnadsbetingelser och förutsättningarna för odling och bebyggelse.

3.1.2.2. Industrimiljö

Industrimiljöer med fabriksbyggnader, kajer, lämningar, tekniska strukturer, bostäder, kontorshus, servicebyggnader koncentrerade till Nackas norra kuststräcka från Danvikstull till Nacka strand/ Augustendal. [...] Det sena 1800-talets industriella epok med utbyggnadsfaser från 1900-talets industriella epok. Anläggningar lokaliserade sjönära nedanför och på de bergsbranter som kännetecknar kustområdet. [...] Till industrierna hörande bostadsbyggnader, kontorshus och anläggningar samt tekniska strukturer. [...] Motorfabriken Augustendal, i dag Nacka strand, från sekelskiftet 1900 med fabriks- och kontorshus samt bostadshus.

3.1.2.3. Sommarnöjesmiljö

[...] Odlingsmarker, gårdsbyggnader, trädgårdar, parker, alléer och brygglägen. Sommarvillor från 1800-talets mitt fram till 1900-talets början utmed ångbåtslederna. Naturtomter och luftiga bebyggelsegrupper. Brygglägen [...] Inslag av parkvegetation. [...] Avläsbar arkitekturstilutveckling från de rikt dekorerade schweizer- och cottagestilarna från 1800-talets senare hälft med verandor och pittoreska utbyggnader, till det tidiga 1900-talets mer strama villor som utvecklats till en nationalromantisk stilinriktning med robusta detaljer och allmogeinspirerade detaljer och färgsättningar.

3.1.3. Riksintressanta miljötyper och värdebärande karaktärsdrag

Nedanstående miljötyper och karaktärsdrag är ett urval med bäring på det aktuella detaljplaneprojektet ur känslighets- och tålighetsanalysen för planprojekten i Nacka strand som togs fram under 2023 (*AU Kulturmiljö: Kulturmiljöutredning, Känslighet- och tålighetsanalys av detaljplaner i Nacka strand, 2023-05-26.*)

De värdebärande karaktärsdragen bygger på en fördjupad analys av de uttryck som listas i riksintressets värdetext och som Nacka kommun har använt vid analyser i andra detaljplaneprojekt inom farleden. Utgångspunkten för analysen har varit riksintressets kriterier, dvs den riksintressanta berättelsen och helhetsmiljön tillsammans med själva uttrycken.

Genom att riksintresset utgör en helhetsmiljö med karaktärsdrag som har inbördes kulturhistoriska sammanhang framträder karaktärsdragen ofta olika beroende på om miljön betraktas utifrån farleden eller inifrån miljön. I analysen har båda perspektiv beaktats.

Samtliga uttryck och karaktärsdrag som är värdebärande för riksintresset bedöms ha ett högt värde.

3.1.3.1. Miljötyp: Skärgårdsmiljö

3.1.3.2. Uttryck

- Sprickdalsbetonad skärgårdsterräng

3.1.3.3. Värdebärande karaktärsdrag

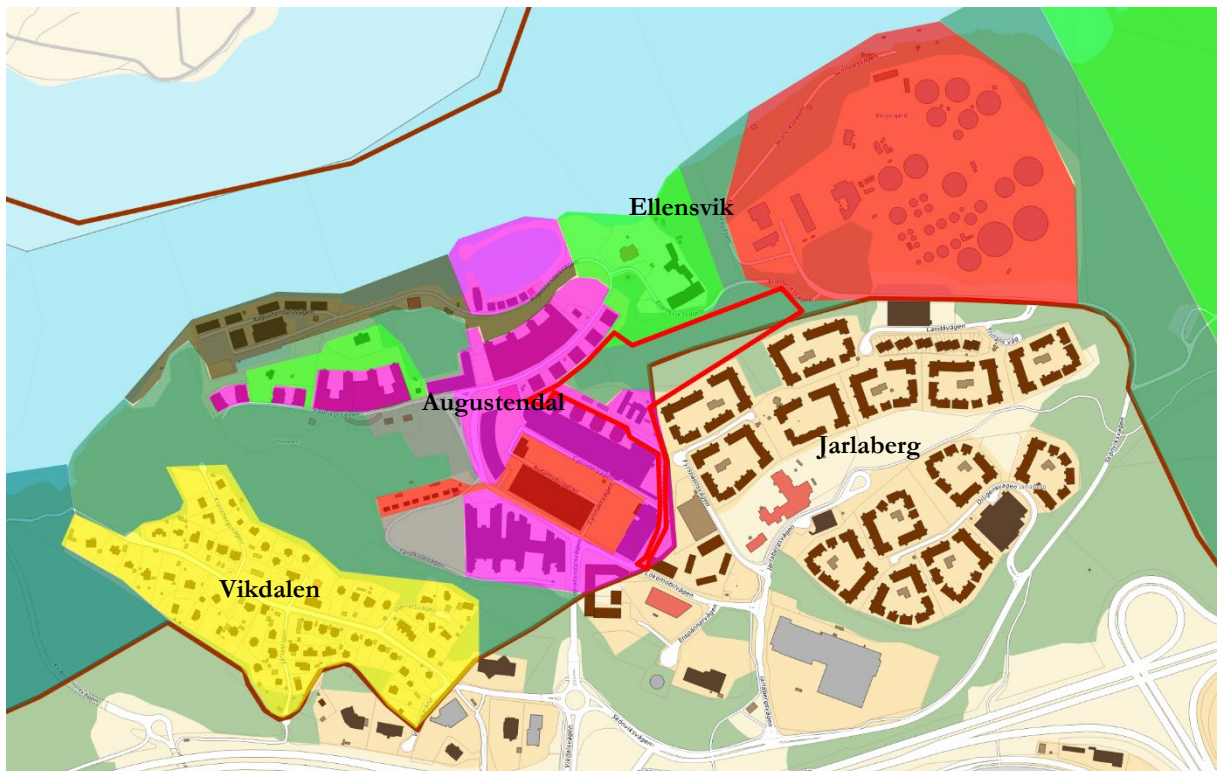
Utifrån, från farleden

- Farledens sydsidas branta sluttningar som kontrasterar mot norra sidans låglänta landskapspartier.
- Sätten på vilka skärgårdslandskapet genomsyrar övriga miljötyper knutna till det byggda; den obebyggda naturmarken i branta bergssluttningar som sticker fram mellan bebyggelsen och över denna.
- De kala berghällarna som sticker fram i grönskan; bl.a. öster om Ellensvik mer eller mindre kala bergshyllor och terrasseringsar som annonserar tornvillans imposanta anläggning från farleden.

- De sprickdalar mellan bergen (i vilken Vikdalens och Ellensviks bebyggelse är koncentrerad) som visar på naturtypen och kan uppfattas från farleden och exempelvis Blockhusudden.

Inifrån miljön

- Bebyggelsestrukturen inifrån miljön styrd av sprickdalarnas böljande riktningar ned mot vattnet, tydligt i Augustendalsvägens böljande sträckning.
- Den i stora delar bibehållna naturmarkskaraktären mellan sentida kontors- och bostadsbebyggelse.
- De branta sluttningarna inbäddade i ”örörd” grönska varifrån sommarnöjen och villor sticker fram mellan träden och åtnjuter stilla utblickar över den betydligt mer livligt trafikerade farleden.
- Ellensviks påkostade trädgårdsanläggning med anlagda stenmurar i terrasser som trädgårdsrum och utsiktsplatser ut över farleden och skärgårdslandskapet.

	industrimiljö		skärgårdsmiljö		Vikdalens egnahemsmiljö
	kajmiljö		sommarnöjesmiljö		Nacka strands 1990-2000-tal
	detaljplaneområdet		pågående omvandling		

Tematisk karta över riksintressets uttryck och karaktärer i Nacka strand och planområdets preliminära avgränsning.

Vy från bergställarna mot Saltsjön på platsen för det norra huset.

Vy från förskolegården på platsen för det mittersta huset ut mot ravinen i östra skogen och Saltsjön.

Vy från trappan ut mot östra skogen.

Vy från östra skogen mot förskolan och platsen för det södra huset.

Vy från östra skogen mot platsen för det norra huset.

3.1.3.4. Miljötyp: Sommaröjesmiljö

3.1.3.5. Uttryck

- Odlingsmarker, gårdsbyggnader, trädgårdar, parker, alléer och brygglägen.
- Sommarvillor från 1800-talets mitt fram till 1900-talets början utmed ångbåtslederna.
- Naturtomter och luftiga bebyggelsegrupper.
- Inslag av parkvegetation
- Avläsbar arkitekturstilutveckling från de rikt dekorerade schweizer- och cottagestilarna från 1800-talets senare hälft med verandor och pittoreska utbyggnader, till det tidiga 1900-talets mer strama villor som utvecklats till en nationalromantisk stilinriktning med robusta detaljer och allmogeinspirerade detaljer och färgsättningar.

3.1.3.6. Värdebärande karaktärsdrag

Utifrån, från farleden

- Sommarvillornas luftiga bebyggelseplacering med omgivande gröna fot som är nätt och jämnt bevarad
- Ellensviks pompösa tornvilla i tegel i medeltidsinspirerad stil vars torn med rundbågsfris sticker fram i den omgivande trädgårdens täta grönska och kala klipphällar. Den stramare, tegelvillan Ellensvik 3, belägen direkt ovanför tornvillan. Ellensviks torn som utgör ett tydligt landmärke mot farleden
- Bryggläget för Ellensviks brygga

Inifrån miljön

- Ellensvik: Den kring torn- och tegelvillorna branta, terrasserade trädgården prydd av ädellövträd, häckar, planteringar och stenmurar. Lusthus på en bergsknalle och stenterrasser med planteringar och utsiktsplatser över farleden.

De senare epokerna i Nacka strands och dess närmiljös bebyggelseutveckling från 1980-90-talens omvandling ingår inte riksintresset då de inte kan hänföras till riksintressets motiv och uttryck. Delar av bebyggelsen är däremot utpekad som lokalt intresse för kulturmiljön i Nackas kulturmiljöprogram.

Torrvillan Ellensvik sedd från bryggan. Taksilbuetten på punkthuset vid Augustendalsvägen 32 kan anas bakom trädridån till höger om villan.

Stigar, stensatta trappor och vegetation av parkkarakter i östra skogen visar kopplingen till sommarnejesmiljön.

3.2. Lokalt intresse för kulturmiljövård

Nacka strand-Augustendal är en helhetsmiljö som bedömts som lokalt intresse för kulturmiljövården i kommunens kulturmiljöprogram från 2011. I anslutning till detaljplaneområdet har Tornvillan Ellensvik med sin parkmiljö utpekats som en värdekärna. Ellensvik och den intilliggande Ellensvik 3 har även skydd i gällande detaljplan med rivningsförbud, förvanskningförbud samt varsamhetsbestämmelser.

Ellensviks parkmiljö som högre upp i terrängen övergår i Östra skogen som är en del av kustmiljöns så kallade gröna fot och har ett stort värde både för rekreation och för landskapsbilden. Närmast planområdet har skogen en ravinkarakter med mycket rik grönska. I Östra skogen finns landskapselement såsom stentrappor och stigar samt parkväxtlighet som visar att området har hört till sommarvillans rekreationsområde. Området ingår även i riksintresset för kulturmiljövården, se avsnitt 3.1.3.

Kulturmiljöprogrammet anger några förhållningssätt för miljön varav nedanstående är relevanta i föreliggande konsekvensbedömning:

- Områdets historiska skikt ska bevaras och ny bebyggelse placeras och utformas så att de bildar nya årsringar i miljön.
- Sommarvillornas drag med friliggande villor på natur- och parkmark där murar och terrasserings är viktiga för helheten ska också respekteras.

I samband med det pågående arbetet med Nackas nya översiktsplan har bebyggelsen från den postmodernistiska epoken inventerats och värderats. Strax söder om planområdet ligger kontorsbebyggelse i rött tegel i fyra våningar med Cylindertornet som med sin säregna form utgör ett av landmärkena i området. Kontorsbebyggelsen

har i inventeringen bedömts utgöra ett lokalt intresse för kulturmiljövården. Detsamma gäller för Jarlaberg i sydost som utgör en av Nackas mest intressanta bostadsområden från 1980-talet. Området uppfördes 1988 efter ritningar av FFNS genom Ulf Gillberg och Göran Andersson. Entreprenören Ohlsson & Skarne hade under många år utvecklat elementbyggnadet till 1980-talets uttryck präglad av glada kulörer, olika ytstrukturer och med ingjutna utsmyckningar i olika former och material. Samtidigt fanns en strävan att bygga ihop elementen på ett småskaligt och varierat sätt, vilket Jarlaberg är ett lyckat exempel på. Bebyggelsen är uppdelad i två grupper på höjderna. Inom respektive enhet är bebyggelsen placerad kring flera väl avgränsade innegårdar. Genom tätt placerade krökta kvartersformer och ett varierande taklandskap med uppstickande tornbyggnader skapas en siluett med många likheter med en italiensk bergsby. För att områdets värden ska bevaras föreslås som förhållningsätt bland annat att bebyggelsens siluett präglad av varierande takfotslinjer och uppstickande tornpartier samt den obebyggda naturmarken kring bostadsenheterna ska behållas.

3.3. Andra omgivande bebyggelsemiljöer, utan utpekade kulturvården

Planområdet har ett viktigt läge för landskapsbilden och helhetsmiljön i Nacka strand. Utöver de ovan beskrivna bebyggelsemiljöerna står närmast planområdet i sydväst femvånings punkthus från 1980-talet med fasader av betongelement i ljusa, varma kulörer och tidstypiska detaljer från Nacka strands första omvandling i slutet av 1980-talet.

Längs Augustendalsvägen i norr står punkthus i åtta våningar från 1990-talet med putsfasader i tidstypiska kulörer i gult, rosa och aprikos. Nedanför dessa, i slänten ovanför stranden, står tidigare kontorsbyggnader som nu har omvandlats till bostadshus och byggts på med takvåningar. Bebyggelsen har ett monumentalt uttryck i segmentform med flyglar som öppnar sig mot vattnet. Fasaderna är i rött tegel och påbyggnaderna i svart plåt.

Jakobsdalsvägen med vy mot Jarlaberg, berghällarna med utsiktsmöjligheter till vänster och punkthusen från 1980-talet till höger.

Vy från foten av Jarlaberg mot förskolans gård.

Vy från punkthuset vid Augustendalsvägen 30 mot platsen för det norra huset.

3.4. Detaljplaneprogram för Nacka strand

Detaljplaneprogrammet antogs 2014. Programmet som omfattar hela Nacka strandsområdet anger att Nacka strands kustzon utmärker sig genom ett dramatiskt sprickdalslandskap och att befintlig bebyggelse förhåller sig till detta genom att oftast vara placerad i lägen i strandnivå eller i krönlägen. Programmet beskriver även den ”gröna fot med olika typer av vegetation” som uppstår i sluttningszonen mellan bebyggelsen. Att topografin har haft en stor betydelse för landskapets karaktär lyfts också, men att den har blivit mindre framträdande genom de senaste årens förtätningar.

Utdrag ur planprogrammet

”Den ”gröna foten” mellan strand och höjdrygg kan fortfarande avläsas i Nacka strand. Avsaknaden av en sjönära bebyggelsefront är möjligen resultatet av att fabriken grundare hade planer på att dra ett stickspar från Saltsjöbanan. Den gröna foten mellan kajnivå och övre nivå försvagades åren kring 1990 när industriområdet omvandlades till ett kombinerat arbetsplats- och bostadsområde. Men genom att de nya huskropparna fick en uppbruten, öppnare struktur mot sjösidan möjliggjordes gårdsbildningar med bevarade träd och terrassmurar.

Den gröna foten är som bredast och betydelsefullast som landskapselement kring Ellensvik/Tornvillan och Fabriksörsvillan. Här finns större grupper av ädellövträd som t ex ek och bok. En del av ekarna kan vara från tiden när platsen var ängs- och betesmark som är belagt i kartmaterial från 1600-talet...”

3.4.1. Planområdet i detaljplaneprogrammet

I planprogrammet görs bedömningen att platsen är möjlig för prövning av ny bebyggelse, men det konstateras att byggnadsvolumerna får ett mot farleden exponerat läge. Läget framför befintlig bebyggelse mildrar intrycket, men det exponerade läget ställer höga krav på gestaltning. I planprogrammet visas två relativt låga byggnadsvolymer med något organisk form som går långt in i naturmarken i nordost. Placeringen och fotavtrycket innebär att en stor del av naturmarken i östra skogen påverkas, samtidigt som påverkan av berghällarna i norr kan undvikas. Här föreslås en utsiktsplats.

Volymskiss av ett förslag till ny bebyggelse enligt detaljplaneprogrammet.

3.5. Antagna detaljplaner med påverkan på kulturmiljön i området

I detaljplanen 616 för norra Nacka strand som vann laga kraft 2018 finns en byggrätt för ett punkthus i sex våningar med 15-20 lägenheter på parkeringsplatsen vid hotellet söder om Ellensvik och i direkt närhet till sommarnöjesmiljön.

4. Förslaget

4.1. Fotavtryck

Planförslaget bygger på en bebyggelsestruktur där tre huslameller placeras framför tre av punkthusen på Jakobsdalsvägen. Lamellerna riktas i nordostlig-sydvästlig riktning som samspelar med punkthusens och den centrala bebyggelsens riktningar i Nacka strand. De två sydligaste byggnaderna placeras på en plåtå som anlades i mitten av 1900-talet som en uppställningsplats för bilar som monterades i Philipsons sammansättningsfabrik i Nacka strand. Den sydligaste byggnaden placeras helt på plåtå där en envånings förskolebyggnad från början av 1990-talet med tre sammankopplade byggnadskroppar står idag. Den mittersta byggnaden placeras dels på den nuvarande förskolegården, dels på platsen för en förrådsbyggnad vid Jakobsdalsvägen. Det norra hörnet kommer att stå i naturmark intill slänten som sluttar ner mot Ellensvik. Den norra byggnaden placeras till två tredjedelar i ännu opåverkad

naturmark. Marken utgörs dels av berghällar närmast Jakobsdalsvägen som enligt planprogrammet kunde utvecklas som en utsiktsplats, dels av en brant naturpräglad bergsslånt ner mot Ellensvik. Längst ner utgörs området av en skog av skärgårdstyp med berghällar, blåbärsris, ek, tall, rönn och andra lövträd. Längre ner utanför planområdet ökar parkinslagen i skogen.

Höjdskillnaden mellan platån och platsen för byggnadens norra hörn som går längst in i naturmarken är ca 10 meter. En tredjedel av byggnaden kommer att placeras på en redan hårdgjord mark där en förrådsbyggnad står idag. Byggnadskropparnas längd varierar från södra husets ca 40 meter till det norra husets ca 32 meter.

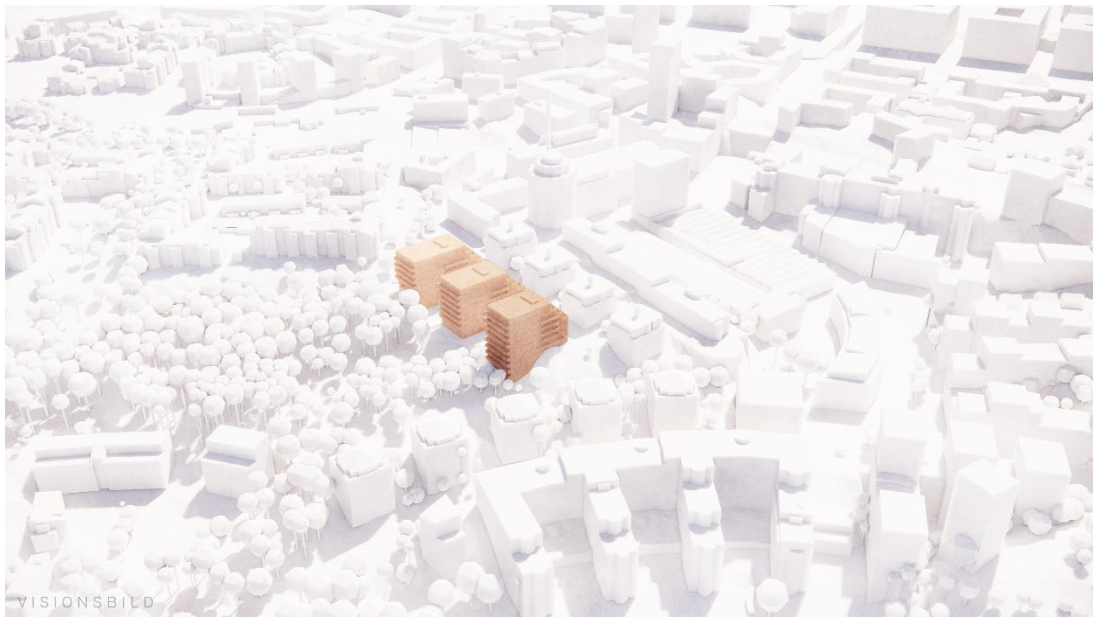
Bebyggelseförslagets fotantryck.

4.2. Volymer och gestaltning

Husens gestaltning bygger på upprepning av konstruktiva element vilket skapar en tydlig rasterstruktur på fasaderna, sk grid. Rastren utgör en grund för husvolymerna vilket ger en enhetlig volymhantering. Rastren bidrar även till att husens placering i terrängen, som sluttar mot norr, blir tydligare. Husen totala höjd i landskapet, sett från nollplanet, trappas ner en halv våning per hus. Rastren återspeglas även i de platta taken och i de skarpt skurna volymerna mot naturmarken i nordost. Totala höjden varierar från sex våningar i det södra huset till sju våningar i det mittersta huset och nio våningar i det norra huset. Mot sydväst trappas volymerna med terrasser ner till tre våningar vid Jakobsdalsvägen där husen möter de befintliga punkthusen. Det södra

husets två nedersta våningar utformas som lokaler för en förskola vilket ger något högre våningshöjder.

För att projektet ska tillföra något i den för landskapsbilden och helhetsmiljön viktiga läget i Nacka strand har kulörerna för den nya bebyggelsen studerats noggrant. Målet är att kulörerna ska hjälpa till att skapa ett tillägg som knyter ihop den omgivande bebyggelsens varierande karaktärer och kulörer. Två alternativ har valts ut, dels rödbruna, dels gråbruna kulörer som båda knyter an till omgivningens kulörer och bildar en ny helhet.

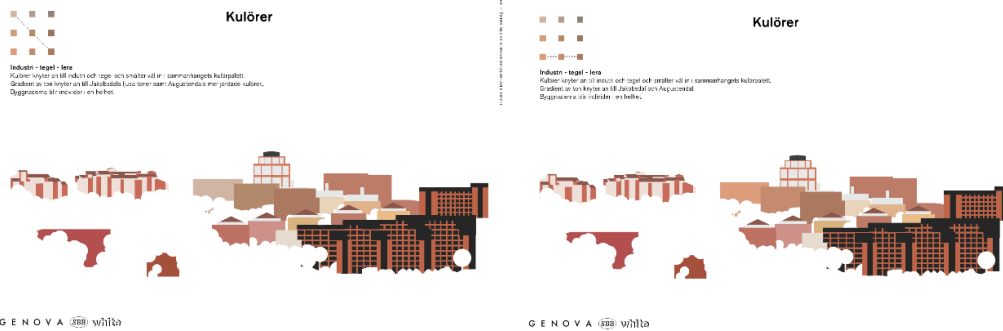
Fågelhy över planområdet från nordost.

*Vy längs Jakobsdalsvägen norrut. Den föreslagna bebyggelsen trappas ner för att möta de befintliga punkthusen.
Rendering av White arkitekter 2024-09-11.*

Vy längs Jakobsdalsvägen mot söder och Jarlaberg.

Kulöranalys med två framtagna färgsättningsförslag som samspelar med omgivningen.

4.3. Garage

I källaren under de tre byggnadskropparna ligger ett sammanhängande garage i en våning med infart från norr i det norra huset.

4.4. Naturmarken och östra skogen

I östra skogen har det tidigare föreslagits en äventyrspark, men den är inte längre aktuell. Skogen påverkas främst genom den norra byggnaden vars norra hörn går ca 20 meter in i skogen där marken är belägen ca 10 meter lägre än gården. I naturmarken i norra delen av planområdet, där planprogrammet föreslog en utsiktsplats, sprängs berghällarna bort för den nya bebyggelsen.

I anslutning till skogen föreslås förskolans gård utökas något och det tillkommer en ny trappförbindelse som är mer öppen för allmänheten.

5. Kulturmiljöns känslighet och tålighet

5.1. Skärgårdsmiljön

Från farleden bildar landområdet vid Nacka strand en viktig helhetsmiljö av brygglägena, kajanläggningarna samt den kring sommarnöjena Gustafshög, Fabrikörsvillan och Ellensvik uppvuxna grönskan och markanta branta topografin. Från vyerna österifrån är skärgårdslandskapet med sin täta grönska mellan Bergs oljehamn och bebyggelsen vid Augustendalsvägen mycket markant. Grönskan sträcker sig från strandlinjen upp till Jarlberg där endast Jarlbergs bebyggelse, det nybyggda höga huset vid Nackastrandstunneln, Cylindertornet samt topparna på Jakobsdalsvägens punkthus höjer sig ovanför landskapets silhuett. Tornvillan Ellensvik är nästan helt omgiven av grönskan.

Befintlig bebyggelse är anpassad till landskapets former både i höjd och genom nedtrappning mot farleden och därigenom kan befintlig vegetation och nivåskillnader i torpgrafen utläsas. Släppen mellan husen samt de sammankopplade kvarterens framskjutande flygelbyggnader understödjer också grönskans och terrängens fortsatta dominans. De befintliga bebyggelsegrupperna från 1980-90-talen som är synlig i vyerna från farleden har i huvudsak en sammanhållen färgsättning som dels hämtar inspiration

från industribebyggelsen i Nacka strand genom rött tegel, dels har för 1980-90-talet typiska nedtonade jordfärger.

Berörd miljötyp av riksintresse: skärgårdsmiljö

5.1.1. Känslighet och tålighet

- Mycket känsligt för nytillskott som försvagar upplevelsen från farleden av skärgårdsmiljöns sammanhängande grönstruktur som nätt och jämnt fortsatt kan skönjas genom ”den gröna foten” och den översta trädridån.
- Mycket känsligt för åtgärder som påtagligt påverkar grönstrukturen som dominant i siluetten.
- Mycket känsligt för nytillskott som inte inordnar sig i landskapets nedtrappning mot farleden och som påverkar grönstrukturens roll som dominant i siluetten.
- Mycket känsligt för nytillskott som försvagar upplevelsen från farleden av skärgårdsmiljöns och Ellensviks sammanhängande grönstruktur som fortsatt kan skönjas genom
 - ”den gröna foten”,
 - gröna släpp mellan punkthusen
 - gröna släpp upp mot bebyggelsen på berget samt
 - den översta trädridån som avtecknar sig mot bakomvarande himmel och bebyggelse
- Mycket känsligt för åtgärder som påtagligt påverkar grönstrukturens dominans kring Ellensvik sommaröje.
- Känsligt för ytterligare nytillskott som i utförande (fasadmaterial, färgsättning och detaljer) inte anpassas till landskapspartiets skuggning som ger övervägande mörka toner samt till de befintliga bebyggelsegruppernas övervägande jordiga, matta färgtoner, exempelvis fasader med hög grad av vithet.
- Mindre känsligt för nytillskott som anpassas till nuvarande trädridås nivåer, förutsatt att släpp där grönskan sticker fram kan bibehållas.
- Mindre känsligt för nytillskott så länge dessa placeras så att de kompletterar befintlig bebyggelse samtidigt som de utformas med bibehållande av topografin och grönskan.

5.2. Sommaröjesmiljön

Ellensviks imposanta tornvilla präglar strandområdet och sticker fram i den omgivande trädgårdens och parkmiljöns täta grönska och kala klipphällar. Lämningar som stenterrasser, grusgångar, lövträd och andra planteringar berättar om sommaröjets påkostade trädgårdsanläggning. Från olika delar av trädgården ges utsikter över farleden och landskapet som genom sommaröjets rikliga grönska domineras av skärgårdsnatur. Ellensviks torn är ett landmärke från farleden.

Den täta grönskan i Ellensvik trädgård och parkmiljö gör att 1990-talets punkthus döljs nästan helt av de täta trädridåerna, på sommaren kan bebyggelsen endast anas bakom träden. Sett från utsiktsplatserna i öster vid stranden är det främst 1990-talets punkthus vid Augustendalsvägen och pågående utbyggnad inom detaljplan 616 som sticker upp

ovanför skärgårdslandskapets horisontlinje. Den senaste bebyggelseårsringen sticker ut genom de avvikande kulörerna och fasadmaterialet, medan övrig bebyggelse kan kulörmässigt läsas som anpassad till landskapets övervägande jordiga färgtoner. Här bidrar trädens avlövnings under vintern starkt till bebyggelsens synlighet.

I längre vyer är bebyggelsens nedtrappning ner mot kajen mycket tydligt avläsbar där kajbebyggelsens 2-3-våningar flackar ut horisontlinjen i Saltsjön.

Berörd miljötyp av riksintresse: sommarnöjesmiljö

5.2.1. Känslighet och tålighet

- Mycket känsligt för nytillskott som inte inordnar sig i landskapets nedtrappning mot farleden och som påverkar grönstrukturens roll som dominant i området.
- Mycket känsligt för nytillskott som påverkar karaktären i Ellensviks norra delar; trädgård med en ordnad karaktär med gångsystem, med omgivande prydnadsplanteringar och hamlade ädellövträd, samt runt omkring i trädgården stenterrasser med planteringar. Kring villorna tomtavgränsande häckar.
- Känsligt för nytillskott som påverkar den naturliga, om än igenvuxna, parkkaraktären i Ellensviks trädgårds södra delar. Känsligt att utradera eventuella gångsystem, stenkonstruktioner, ädellövträd m.m. lämningar som utgör parkmiljö.
- Mindre känsligt för nytillskott som gör att grönstrukturens dominans bibehålls. Detta innebär exempelvis en bebyggelse med begränsad skala i vertikal- och horisontal, som placeras i enlighet med topografins variationer och där befintliga landskapselement i park- och trädgårdsmiljöer integreras.

5.3. Jakobsdalsvägen och närmiljön

Jakobsdalsvägens stadsrum präglas av den postmodernistiska bebyggelsen som här har stor variation i skalor, kulörer och fasadmateriell. Inom detaljplanens område ligger i söder en låg förskolebyggnad med tre sammanbyggda lameller och faluröda träfasader. I norr ligger ett område med oexploaterad naturmark som närmast gatan utgörs av flacka berghällar som höjer sig 4-5 meter ovanför gatan och erbjuder utsiktsmöjligheter mot farleden. Längre österut övergår hållarna i en brant bergsslänt med rik grönska som tar vid i Östra skogen. Berghällarna med den nedanförliggande naturen är synliga från farleden och ingår i den gröna foten. Den utgör dels den skärgårdsnatur där den befintliga bebyggelsen står i, dels Ellensviks grönskande omgivning. På andra sidan gatan står punkthus från 1980-talet med fasader av betongelement i ljusa, varma kulörer.

Vyerna norrut präglas av högre punkthus från 1990-talet med putsfasader i tidstypiska kulörer i gult, rosa och aprikos. Söderut ansluter den omvandlade industrimiljön där 1980-90-talets tillägg med fasadelement i röda kulörer ligger närmast planområdet, i bakgrunden står gjuteriets bevarade industribyggnad sin högresta byggnadskropp i tegel och bågformade tak. Vyerna mellan den äldre industriebebyggelsen och planområdet är dock brutna på grund av terrängen och den mellanliggande kontorsbebyggelsen och

den förslagna bebyggelsen bedöms därför inte direkt påverka läsbarheten av industrimiljön.

I sydost ligger Jarlabergs täta postmodernistiska bostadsbebyggelse med ett varierande taklandskap med uppstickande tornbyggnader som skapar en siluett som liknar en italiensk bergsby. Upplevelsen stärks av läget på en tydligt avgränsad bergsplatå med branta berghällar och nedanförliggande grönska mot planområdet.

Berörd miljötyp av riksintresse: skärgårdsmiljö

Berörd miljötyp av lokalt intresse: postmodernismens bostads- och kontorsbebyggelse

5.3.1. Känslighet och tålighet

- Mycket känsligt för ianspråktagande av skärgårdsnatur som är opåverkad av tidigare exploatering.
- Mycket känsligt för markingrepp som innebär att berg i dagen, hållmarker och träd försvinner.
- Mycket känsligt för ingrepp i sammanhängande skärgårdsnatur som ingår i den ”gröna foten” och omfamnar Ellensvik.
- Känsligt för nytillskott som ej ansluter materialmässigt (olikbränt, slaget rött tegel) eller skalmässigt till äldre industribyggnader.
- Mindre känsligt för nytillskott som volymmässigt och kulörmässigt samspelar med den omgivande befintliga bebyggelsen från den postmodernistiska epoken på 1980-90-talen.
- Mindre känsligt för nytillskott som likt postmodernismens bebyggelse bildar en tydlig ny årsring men samtidigt visar på anpassning till industrimiljön; materialmässigt, volymmässigt samt genom indrag av fasadliv som gör att industribyggnaderna kvarstår som tydliga solitärer i stadsrummet.

6. Konsekvensbedömning

6.1. Studerade vyer

Planförslagets konsekvenser på kulturmiljön har bedömts utifrån två metoder. För att bedöma hur kulturmiljöns riksintressanta och lokalt intressanta uttryck påverkas utifrån farleden har fyra relevanta vyer studerats, från väst, norr, öst och från en utsiktsplats vid Ellensvik. Vyerna har valts ut så att även planens bidrag till de kumulativa effekterna har kunnat bedömas. Vid bedömningen av planförslagets påverkan på uttrycken inne i miljön har en platsanalys gjorts. Detta beror framför allt på den täta vegetationen i östra skogen som inte möjliggör vyanalys.

De studerade vyerna. Karta Nacka kommun

Vy från väst

Vy mot detaljplaneområdet från farleden västerifrån i höjd med Blockbusudden.

Östra Nacka Strand DP6
Riksintresse & Kulturmiljö
Vy från väst, version A

Vy mot detaljplaneområdet från farleden västerifrån i höjd med Blockbusudden med föreslagen bebyggelse. Bebyggelse vid J V Svenssons torg som medges i detaljplanen 616 skymmer större delen av planområdet.

Vy från norr

Vy mot detaljplaneområdet från farleden norrifrån, rakt från pendelbåtsbryggan vid Nacka strand.

Östra Nacka Strand DP6
Riksintresse & Kulturmiljö
Vy från Norr, version A

Vy mot detaljplaneområdet från farleden norrifrån, rakt från pendelbåtsbryggan vid Nacka strand med de föreslagna volymerna.

Vy från öst

Vy mot detaljplaneområdet från farleden österifrån.

Östra Nacka Strand DP6
Riksintresse & Kulturmiljö
Vy från öst, version A

Vy mot detaljplaneområdet från farleden österifrån med de föreslagna volymerna.

Vy från utsiktsplatsen öster om Ellensvik

Vy mot detaljplaneområdet från utsiktsplatsen vid stranden öster om Ellensvik.

Vy mot detaljplaneområdet från utsiktsplatsen vid stranden öster om Ellensvik med föreslagen bebyggelse.

6.2. Påverkan

Förslaget innebär tre tillkommande byggnadsvolymer längs Jakobsdalsvägen i lamellform som placeras framför befintliga punkthus. Byggnadskropparnas längd varierar från södra husets ca 40 meter till det norra husets ca 32 meter. De två södra volymerna placeras på redan ianspråktagen mark, på platsen för en tidigare biluppställningsplats där det idag ligger en förskola med förskolegård, den mittersta byggnadens norra hörn kommer dock att stå i naturmark intill slänten som sluttar ner mot Ellensvik.

Den norra byggnaden placeras till två tredjedelar i ännu opåverkad naturmark. Marken utgörs dels av berghällar som enligt planprogrammet kunde utvecklas som en utsiktsplats, dels av en brant naturpräglad bergsslänt som övergår i en skog av skärgårdstyp med berghällar, blåbärsris, ek, tall, rönn och andra lövträd ner mot Ellensvik. Höjdskillnaden mellan platån och platsen för byggnadens norra hörn som går längst in i naturmarken är ca 10 meter.

Husens gestaltning bygger på upprepning av konstruktiva element vilket skapar en tydlig rasterstruktur på fasaderna, sk grid, detta bidrar till att husens placering i terrängen, som sluttar ner mot norr, blir tydligare. Husen totala höjd i landskapet, sett från nollplanet, trappas ner mot norr en halv våning per hus. Den totala höjden varierar från sex våningar i det södra huset till sju våningar i det mittersta huset och nio våningar i det norra huset. Mot sydväst trappas volymerna med terrasser ner till tre våningar vid Jakobsdalsvägen där husen möter de befintliga punkthusen.

Lamellformen med riktningar i sydväst-nordost gör att bebyggelsens skala upplevs olika stor beroende på betraktelsepunkten. Gavlarna framträder tydligt från farleden i nordost, medan de tre byggnaderna kan från norr läsas som en sammanhållen bebyggelsegrupp.

Byggnadsvolymerna ansluter till den nedtrappande bebyggelsestrukturen som skapar Nacka strands bebyggelsesilhuett. Höjderna har anpassats så att toppen av Cylindertornet som är ett av Nacka strands landmärken blir synlig bakom bebyggelsen. Den nya bebyggelsen har gestaltats och färgsatts så att den ska samspela med den omgivande befintliga bebyggelsen och samtidigt utgöra en avläsbar ny årsring.

6.3. Effekter

6.3.1. Riksintresse för kulturmiljövården - skärgårdsmiljön

Även om en stor del av detaljplanens område redan i dag är mark som tagits i anspråk för bebyggelse gör volymerna och skalan att den avläsbara bebyggelsefronten i Nacka strand kommer att flyttas längre österut i Östra skogen med både skärgårdskaraktär och parkkaraktär. Särskilt tydligt framträder detta i vyerna från öster där det framträdande läget vid slänten mot skogen gör att den nya bebyggelsen kan läsas som betydligt storskaligare än de bakomvarande punkthusen. Från vyerna i norr kan den nya bebyggelsen läsas som ett tillskott till den befintliga bebyggelsestrukturen och i vyerna

från väster kommer byggnaderna till stor del att döljas bakom ännu inte uppförda byggnader vid torget.

Genom det framträdande läget blir den nya bebyggelsen ett påtagligt inslag i skärgårdslandskapet. Den opåverkade naturmarken ingår i den gröna foten och har stor betydelse för läsbarheten av skärgårdslandskapets former. Särskilt stor blir effekten av det norra huset som till stor del placeras i obebyggd skärgårdsnatur i en brant bergsslänt med ca tio meters höjdskillnad mellan skogen och gatan. Effekten av mötet mellan den obebyggda skogen och bebyggelseguppens högsta husfasad på nio våningar blir mycket påtaglig. Även garageinfarten som placeras i det norra huset innebär en stor effekt på skärgårdsnaturen genom att berghällarna som idag är ett lätt avläsbart landskapselement från öster, ingår i punkthusens gröna fot och har goda utsiktsmöjligheter sprängs bort.

I vyerna från öster blir bebyggelsens föreslagna nedtrappning som tydligast och härifrån kan bebyggelsen också läsas som fristående volymer. Från norr blir den föreslagna nedtrappningen på en halv våning inte lika tydligt avläsbar.

Den nya bebyggelsens effekter i skärgårdsmiljön blir mycket påtagliga i Östra skogen där det norra huset kommer att nå som mest 20 meter in i skogen där en nio våningsfasad möter skogen. Effekten är i hög grad beroende på konstruktionen och gestaltningen samt funktionerna i husets nedersta våningar.

Den föreslagna utformningen med lägenheter i de nedersta våningarna riskerar att leda till en upplevelse av privatisering av skogen. Ljus som kan sprida sig långt inne in den trolska och opåverkade skogen kan leda till mycket stora negativa effekter.

Östra skogens rika grönska är troligen beroende på nederbörd som leds naturligt till området och magasineras i jordtäcket. Genom grundläggning och dränering kan den hydrologiska situationen påverkas så att tillgång till vatten minskar. Detta kan leda till förändrade förutsättningar för vegetationen vilket i sin tur kan indirekta negativa effekter för skogen och parkmiljön.

Av mycket stor betydelse för effekten är graden av varsamhet mot naturmarken under byggtiden. Beroende på behovet av sprängning och andra markingrepp vid byggtiden, vilken grundläggning som väljs, hur och var en byggväg kan anläggas mm. I värsta fall kan de negativa effekterna bli mycket stora och irreversibla.

Sammantaget innebär förslaget för skärgårdsmiljön att den avläsbara bebyggelsefronten i Nacka strand flyttas längre österut mot Östra skogen. Den norra byggnaden uppförs till stor del i opåverkad skärgårdsnatur som ingår i skärgårdslandskapets gröna fot.

På grund av den norra byggnadens påverkan bedöms effekterna sammantaget som stora negativa.

6.3.2. Riksintresse för kulturmiljövården - sommarnöjesmiljön

Från många platser inne i den förtätade och sammanhållna sommarnöjesmiljön vid Ellensvik kommer den föreslagna bebyggelsen döljas bakom höjdparter i Östra

skogens skogslandskap och de stora träden i parkmiljön. Det norra huset kommer dock innebära en påtaglig effekt även vid sommarvillan genom sin höjd och placering i slänten mot Östra skogen. Från gården och stranden kommer huset särskilt under vinterhalvåret upplevas som betydligt mer dominant än det närmsta punkthuset vid Augustendalsvägen.

Från utsiktsplatserna vid stranden öster om Ellensvik blir det mittersta och norra huset väl synliga ovanför skogens gröna silhuett. De blir ett tydligt nytt inslag i vyerna där den befintliga bebyggelsen i Nacka strand i huvudsak följer skogssiluetten. Bebyggelsen är dock lätt avläsbar som en ny årsring som inte hör samman med Ellensviks sommarnöjesmiljö. Samtidigt gör den låga nedtrappningen att läsbarheten av det landskap som husen står i blir något otydlig.

Även den nya bebyggelsens placering i och vid Östra skogen har effekter på sommarnöjesmiljön där parkträden och gångsystemen visar ett tydligt samband med sommarnöjesmiljön. Skogens roll som en grönskande fond minskar och särskilt stor blir effekten av det norra huset med sin nio våningsfasad i skogen. Effekten är i hög grad beroende på konstruktionen och gestaltningen samt funktionerna i husets nedersta våningar. Lägenheter i de nedersta våningarna riskerar att leda till en upplevelse av privatisering. Ljus som kan sprida sig långt inne in den trolska och opåverkade skogen kan leda till mycket stora negativa effekter för läsbarheten av de kulturhistoriska sammanhangen som karaktäriserar en sommarvilla. Effekten är dock liten vid sommarvillan och dess trädgård eftersom denna del av skogen inte är synlig från sommarnöjesmiljön.

Sammantaget bedöms effekterna för sommarnöjesmiljön bli måttliga negativa.

6.3.3. Miljöer av lokalt intresse för kulturmiljövården samt närmiljön

För närmiljön och de omgivande bebyggelsemiljöerna bedöms effekterna bli små negativa genom att bebyggelsehöjderna är anpassade till omgivningen och i vyerna från farleden håller sig under Cylindertornets topp. Bebyggelsen har även gestaltats och färgsatts så att den ska samspela med omgivningen. På så sätt skapas en ny årsring i östra delen av Nacka strand som både samspelar med omgivningen och får en avläsbar egen karaktär.

För punkthusen vid Jakobsdalsvägen blir effekten påtaglig av den nya bebyggelsen, men de har inte utpekats som särskilt värdefulla i kulturmiljöprogrammet och utgör inte heller ett uttryck för riksintresset. Genom att volymerna trappas ner till tre våningar vid gatan mildras den negativa effekten i gaturummet, men möjligheten till sjöutsikt mot öster begränsas kraftigt från tre av de fyra punkthusen.

Sammantaget bedöms effekterna för den omgivande miljön bli små negativa.

6.4. Konsekvenser

6.4.1. Riksintresse för kulturmiljövården

Bebyggelseförslagets konsekvenser för riksintressets motiv och uttryck i skärgårdslandskapet och sommarnöjesmiljön bedöms sammantaget som stora negativa. Bedömningen grundar sig på följande punkter:

- Bebyggelsefronten i Nacka strand flyttas österut i en hittills oexploaterad eller lågt exploaterad del av området som ingår i den gröna foten. Den oexploaterade delen utgörs av skärgårdslandskap med exponerat läge mot farleden.
- Särskild stor blir konsekvensen av den norra byggnadens stora negativa effekt på den exponerade delen av det opåverkade skärgårdslandskapet. Bebyggelseförslaget kräver omfattande sprängningar som ger irreparabla konsekvenser på skärgårdsnaturen och landskapet. De norra och mittersta byggnaderna som placeras på den tidigare biluppställningsplatsen bör däremot kunna uppföras utan direkta negativa konsekvenser på skärgårdsnaturen.
- Det planerade garaget som sträcker sig under hela byggnaden kräver omfattande sprängningar. Särskilt stora blir konsekvenserna av infarten som placeras från norr i den norra byggnaden. Infarten innebär att berghällarna som i planprogrammet är tänkta som utsiktsplats sprängs bort.
- Den norra byggnadens placering i skogen där lägenheter planeras i suterrängvåningar ger förutom de direkta konsekvenserna på landskapet även indirekta konsekvenser genom till exempel ljusföroreningar och andra privatiserande inslag som försvårar läsbarheten av skärgårdsnaturen i större delen av skogen än vad fotavtrycket ger.
- För sommarnöjesmiljön skapar de två nordligaste byggnaderna en ny silhuett från utsiktsplatserna vid stranden öster om Ellensvik. Bebyggelsen blir dock lätt avläsbar som en ny årsring som inte hör samman med Ellensviks sommarnöjesmiljö. Sett från sommarvillan och dess trädgård kommer den nya bebyggelsen troligen skymmas av de stora träden större delen året.
- Den norra byggnadens stora negativa effekt på Östra skogens skogs- och parkmiljö leder till negativa konsekvenser även på läsbarheten av Ellensviks sommarnöjesmiljö.
- Genom en nedtrappning av bebyggelsen och en kulörpalett med inspiration från närområdet samspelar bebyggelsen på ett positivt sätt med den omgivande bebyggelsen och landskapets former, men skalan och volymerna ger en indirekt påverkan på läsbarheten av en större del av skärgårdslandskapet än vad fotavtrycket ger.

6.4.2. Lokalt intresse för kulturmiljövården och närmiljön

För den omgivande kulturmiljön som är utpekad som ett lokalt intresse för kulturmiljövården bedöms bebyggelseförslaget innebära små negativa konsekvenser.

Detta grundar på:

- Volymerna och höjderna har anpassats för att den nya bebyggelsen ska samspela med den befintliga bebyggelsen i Nacka strand där topografin är läsbar genom bebyggelsens nedtrappning från höjdlägena i söder till stränderna i norr. Höjderna har även anpassats den bakomliggande bebyggelsen från 1980-talet för att minska påverkan på Cylinderhuset som är ett av Nacka strands landmärken. Utformningen med terrasser mot Jakobsdalsvägen ansluter till de omvandlade kontorsbyggnaderna.
- Gestaltning och färgsättning samspelar med den omgivande befintliga bebyggelsen och kan samtidigt avläsas som en ny årsring med egen karaktär.

7. Risk för påtaglig skada

Planförslaget bedöms innebära stora negativa konsekvenser på skärgårdslandskapet och sommarnöjesmiljön. Nacka kommuns bedömning är dock att planförslaget inte innebär risk för påtaglig skada på riksintresset. Bedömningen grundar sig på att planförslaget berör en begränsad del av riksintresset vars omgivning redan är påverkade av bebyggelse i Nacka strand från 1980-90-talens omvandling och i Jarlaberg. Platsen har även utpekats som en av möjliga platser för ny bebyggelse i planprogrammet för Nacka strand.

8. Rekommendationer för att minska påverkan

Planförslagets övervägande stora negativa konsekvenser kan minskas till måttliga negativa konsekvenser genom en fortsatt bearbetning av förslaget som minskar påverkan på skärgårdslandskapet och sommarnöjesmiljön.

- I hela bebyggelseområdet behålla naturmarkskaraktären för att värna den visuella upplevelsen av riksintresset från farleden.
- Utforma de tre volymerna så att nedtrappningen från söder till norr blir tydligare och den nya bebyggelsen bättre ansluter till den befintliga bebyggelsestrukturen i Nacka strand som bidrar till läsbarheten av landskapets former.
- Omarbeta förslaget med den norra byggnaden så att den antingen tas bort eller att dess fotavtryck minskas så att delen som berör Östra skogen utgår och slänten och naturmarken kan lämnas orörd. Viss minskning av påverkan kan också ske genom en grundläggning på pelare som varsamt placeras i naturmarken utan sprängningar och där lägenheterna i de nedersta våningarna utgår. Se exempel på en varsam grundläggning på nästa sida.
- Ta bort garaget för att minska sprängningarna där framför allt bortsprängning av den opåverkade hällmarken i norr där garageinfarten placeras har en stor påverkan på skärgårdslandskapet. Möjligheten att använda det intilliggande Cylindergaraget med sina 420 platser bör utredas. Alternativt kan ett garage endast i södra delen av den nya bebyggelsen minska ingreppen i naturmarken så mycket att de negativa konsekvenserna minskar, bland annat genom behov av mindre sprängning.

- Utforma och anlägg den nya trappan liksom mötet mellan naturmarken och förskolegården så att påverkan på naturmarken minimeras, undvik sprängningar för trappans grundläggning.
- Säkerställ att byggarbetet kan utföras utan att landskapsvärden och naturvärden utanför bebyggelsens fotavtryck påverkas negativt. Allt anläggningsarbete behöver då göras från de befintliga hårdgjorda ytorna så att t ex etableringsytor, byggvägar och upplag inte behöver anläggas i Östra skogen.
- Noggrant planera för hur bevarad vegetation på kvartermark kring de föreslagna byggnadsvolymer sköts och hur skadad vegetation ersätts.
- För att så långt möjligt motverka försämrade förutsättningar för vegetationen är det gynnsamt om ledningar samförläggs i få ledningsgravar och i de nya byggnadernas närhet, så att större sammanhängande områden kan lämnas opåverkade.

Exempel på en grundläggning med pelare som är varsamt inpassade i en brant naturslutning. Brf Viva i Guldheden i Göteborg.

9. Kumulativa effekter på riksintresset

Förslaget bidrar till kumulativa effekter främst lokalt i Nacka strand. Effekterna på skärgårdslandskapet bedöms bli stora negativa och för sommarnöjesmiljön måttliga negativa, men förslaget berör en begränsad del av riksintresset vars övriga delar redan är påverkade av bebyggelse i Nacka strand från 1980-90-talens omvandling och från de senare utbyggnadsetapperna. För miljön kring Ellensvik innebär planförslaget en

negativ påverkan på sommarvillans tidigare parkmiljö och försämrad läsbarhet av de kulturhistoriska sammanhangen som karaktäriserar en sommarvilla.

Platsen har utpekats som en möjlig plats för ny bebyggelse i planprogrammet för Nacka strand. Planförslagets bidrag till de kumulativa effekterna bedöms sammantaget bli måttliga negativa och detaljplanen bedöms inte hindra en framtida utveckling inom andra stadsbyggnadsprojekt i Nacka strand.

Ett stort bidrag till de kumulativa effekterna i Nacka strand ger de befintliga byggrätterna i redan lagakraftvunna detaljplaner. Även om planerna i planskedet inte bedömdes innebära negativa effekter på kulturmiljön påverkas skärgårdslandskapets läsbarhet av byggrätterna vid bergbanan och vid J V Svenssons torg som inte helt har anpassats till den nedtrappande bebyggelsestrukturen i Nacka strand. Målet i detaljplanerna har varit att medvetet inte försöka dölja bebyggelsen, utan att den ska ges en så pass bra och tydlig utformning att den blir ett positivt bidrag till helhetsmiljön. Till bedömningen bidrar även att marken inom detta område redan är till stora delar bebyggd. Inom ramen för landskapet med den norrvända branten kan alla Nacka strands olika epoker avläsas från farleden; sommarnöjerna, fabriksepoken och kontorsepoken, nu föreslås även omvandlingen från kontorsområde till blandad stadsdel få komma till uttryck och bli avläsbar.

Stor påverkan på både skärgårdsmiljön och sommarnöjesmiljön ger byggrätten för ett sexvånings punkthus för 15-20 lägenheter söder om Ellensvik. Sett från farleden ligger platsen direkt bakom sommarvillan och kan, beroende på utformning, ha en stor negativ påverkan på Ellenviks sommarnöjesmiljö direkt samt för sommarvillor karaktäristiska grönskande parkmiljön och de kulturhistoriska sammanhangen. Om både punkthuset och planförslaget för Jakobsdalsvägen genomförs kan de kumulativa effekterna för en av riksintressets mest utmärkande sommarnöjesmiljöerna bli stora negativa. Även för skärgårdsmiljön skulle punkthuset ge stora negativa effekter genom sin volym och placering som en solitär i Östra skogen som skulle bryta upp den sammanhängande gröna foten i östra Nacka strand.